

Omschrijving van het begrip zoekzone

Volgens het Natuurdecreet, art. 2 (definities), 70° is een zoekzone:

Een zone die per Europees te beschermen soort en per Europees te beschermen habitat de perimeter aangeeft die gevrijwaard wordt met het oog op het optimaal plaatsen van de instandhoudingsdoelstellingen voor de betrokken speciale beschermingszone.

De oppervlakte van een speciale beschermingszone (SBZ) is in vele gevallen groter dan de oppervlakte die nodig is om al de er aan toegewezen Europese natuurdoelen (de instandhoudingsdoelstellingen of IHD) te realiseren. Niet elk perceel binnen een speciale beschermingszone is essentieel voor het behalen van een gunstige staat van instandhouding van de betrokken habitats en soorten. De vraag stelt zich dan welke percelen bijdragen aan die gunstige staat van instandhouding, welke nog in die zin ontwikkeld kunnen worden en welke niet. Zoekzones situeren dus op kaart de delen van de speciale beschermingszone waar een verdere ontwikkeling van habitats of leefgebieden voor soorten wenselijk is om tot een gunstige staat van instandhouding te komen. Dit is van groot belang voor het ontwikkelen van activiteiten in een speciale beschermingszone en de toepassing van de passende beoordeling.

Voor het deel van de instandhoudingsdoelen dat nog niet gerealiseerd is zijn er twee uiterste opties:

- de percelen waarop deze gerealiseerd zullen worden, worden meteen precies bepaald;
- de niet-geplaatste natuurdoelen kunnen nog eender waar in de [speciale beschermingszone](#) gerealiseerd worden.

Beide opties zijn echter niet wenselijk. In het eerste geval zouden alle doelen meteen aan percelen toegewezen moeten worden, wat een zware hypotheek zou leggen op de mogelijkheden om via vrijwillige engagementen te werken. Het zou waarschijnlijk gepaard moeten gaan met tal van verplichtingen en in het uiterste geval onteigeningen. Bovendien is er dan geen ruimte om met onvoorziene omstandigheden te kunnen omgaan. De ervaring leert dat dit een recept is voor volledige blokkering, wat ook zijn impact zou hebben op de vergunningverlening.

In het tweede geval krijgt de volledige speciale beschermingszone voor de [passende beoordeling](#) de gevoeligheid van het meest kritische [habitat](#). Dit zou leiden tot een forse toename van het aantal passende beoordelingen waarbij een mogelijke betekenisvolle aantasting wordt vastgesteld. En dit fenomeen zou maar ophouden te bestaan indien alle habitats en leefgebieden volledig zijn gealloceerd.

Daarom is een tussenliggende optie uitgewerkt, namelijk werken met een [zoekzone](#). Hierdoor wordt een oppervlakte gevrijwaard die substantieel groter is dan de oppervlakte aan natuurdoelen waarvoor nog afspraken moeten worden opgemaakt. Anderzijds kan deze zoekzone wel worden begrensd en gericht op de ecologische meest geschikte percelen, zodat niet per definitie de hele speciale beschermingszone dient te worden gevrijwaard. Binnen de delen van de zoekzone met de laagste actuele of potentiële natuurwaarden kan de afbakening aangepast worden op basis van socio-economische belangen. De zoekzone creëert door die extra transparantie voor passende beoordelingen ook meer rechtszekerheid en een stabiel investeringsklimaat. Naarmate meer oppervlakte onder correct beheer komt, is er een kleiner [openstaand saldo](#) aan doelen waarvoor nog percelen gezocht worden. De zone die gevrijwaard wordt voor dit openstaand saldo wordt bijgevolg kleiner, wat betekent dat de passende beoordeling op een kleinere oppervlakte van toepassing is.

Hoe wordt de grootte van een zoekzone bepaald?

Definitie art 2 70° van het Natuurdecreet :

De omvang van de zoekzone wordt bepaald door de oppervlakte die nodig is voor het realiseren van het openstaand saldo van de taakstelling voor de betrokken Europees te beschermen habitat of Europees te beschermen soort.

Samenvatting art 9 §2 van het Instandhoudingsbesluit van 20 juni 2014 incl. wijziging door BVR 16/06/2017:

Het openstaand saldo is het verschil tussen de oppervlakte habitat of leefgebied die nodig is om tot een gunstige staat van instandhouding te komen en de oppervlakte waarvoor het passend beheer is vastgesteld in goedgekeurde natuurbeheerplannen of daarmee vergelijkbare plannen *of vergelijkbare overeenkomsten waarin een passend beheer is vastgesteld.*

Een natuurdoel is pas “geplaatst”, wanneer inrichting en beheer van het betrokken perceel vastgelegd zijn in een langlopende afspraak: een natuurbeheerplan. Zolang een deel van de taakstelling niet door iemand is opgenomen, wordt in de speciale beschermingszone een ecologisch geschikte zoekzone gevrijwaard.

Als zoekzone worden in de eerste plaats aaneengesloten vlekken van verwante Europees te beschermen habitats, met een gezamenlijke oppervlakte van minstens vijf hectare, gevrijwaard. Het openstaand saldo per Europees te beschermen habitat wordt verminderd met de oppervlakte ingenomen door het betreffende Europees te beschermen habitat, dat deel uitmaakt van de vlek.

Voor de realisatie van het openstaand saldo wordt per habitatype of soort een zoekzone gevrijwaard die een factor X groter is dan de gezochte oppervlakte. De factor X wordt gemoduleerd, afhankelijk van het openstaand saldo per habitat of soort:

- Doel ≥ 100 ha = factor 1,5
- Doel tussen 5 en 100 ha = factor 2
- Doel ≤ 5 ha = factor 3

Bij de overgang van een hogere naar een lagere categorie zou de te reserveren oppervlakte plots kunnen toenemen (bv. 150 ha voor een doel van 100 ha via factor 1,5, maar 160 ha voor een doel van 80 ha via factor 2). In die gevallen blijft de 150 ha gelden tot het resultaat van factor 2 lager uitkomt.

Door de wijziging van het Instandhoudingsbesluit (BVR 16/06/2017) zijn deze factoren als volgt gewijzigd

- Doel ≥ 80 ha = factor 1,25
- Doel tussen 5 en 80 ha = factor 1,5
- Doel ≤ 5 ha = factor 2

Hoe meer het aandeel van het doel onder contract komt, hoe kleiner het openstaand saldo en hoe kleiner de zoekzone. Indien alle doelen contractueel vastliggen, is er geen zoekzone meer.

Hoe worden zoekzones afgebakend?

De zoekzone wordt afgebakend op het niveau van de speciale beschermingszone en vastgelegd in het managementplan.

Voor het afbakenen van zoekzones voor habitats worden twee methodes gebruikt :

- modelmatig via het zoekzonemodel voor habitats waarvoor potentiekaarten beschikbaar zijn;
- handmatig (op basis van expertkennis en beschikbare data) voor :
 - habitats waarvoor geen potentiekaarten beschikbaar;

- niet aanstuurbare habitats zoals een aantal types vennen, duinhabitats, zilte graslanden en lijn- en puntvormige elementen zoals pioniersvegetaties van slibrijke oevers van grote rivieren of bronzones.

Het afbakenen van zoekzones voor leefgebieden van soorten is momenteel niet aan de orde. Voor soorten wordt een parallel spoor gevolgd via soortenbeschermingsprogramma's en via reservatiezones voor vier ruimtebehoevende vogelsoorten (roerdomp, grauwe klauwier, porseleinhoen en kwartelkoning). De actuele leefgebieden van alle natura-2000 soorten worden in het zoekzonemodel gevrijwaard van niet-compatibele habitats.

Indien daarover consensus is in de Gewestelijke Overleginstantie, kunnen de contouren van de afgebakende zoekzone gewijzigd worden voor zover de minimaal te vrijwaren oppervlakte wordt gerespecteerd. De zoekzones worden aangeduid op de richtkaart die deel uitmaakt van het Managementplan Natura 2000.

Voor de begeleiding van de ontwikkeling van zoekzones is vanuit de Gewestelijke Overleginstantie (GOI) de Werkgroep Zoekzones en Leefgebieden opgericht, waarin de betrokken maatschappelijke sectoren en administraties vertegenwoordigd zijn.

- Zoekzones via het zoekzonemodel

De afbakening van de zoekzones vertrekt van de locaties van de bestaande habitats en van de locaties met beste kansen op de ontwikkeling ervan. Waar de bestaande habitats afwezig of minder ontwikkeld zijn en waar de kansen op de ontwikkeling lager zijn, wordt de afbakening verfijnd op basis van socio-economische belangen. Zo krijgt de ontwikkeling van habitats de beste kansen terwijl we zoveel mogelijk rekening houden met andere activiteiten in de SBZ. Daarnaast vertrekt de plaatsing ook van de doelen onder contract. Dit zijn de locaties waar de realisatie van doelen ingeschreven is in de bestaande of geplande beheerplannen van overheden, waaronder het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB), of van de terreinbeherende verenigingen (Natuurpunt, Stichting Limburgs Landschap, vzw Durme).

Door middel van het zoekzonemodel passen we deze redenering systematisch en geobjectiveerd toe op basis van de best beschikbare gegevens en kennis. Bij de ontwikkeling van het model werden de normen en criteria hiervoor besproken met de leden van de werkgroep.

Het Zoekzonemodel is gebaseerd op het ruimtemodel Vlaanderen van VITO en is een afgeleide van het Kalibratiemodel. Het berekent willekeurig scores voor het plaatsen van zoekzones en behoudt steeds de beste optie. De score van iedere mogelijke plaatsing van zoekzones hangt af van:

1. Harde randvoorwaarden:
 - a. 75% van de oppervlakte moet in voldoende of goede lokale staat van instandhouding zijn;
 - b. Het referentieareaal voor habitats moet behouden blijven of bereikt worden;
 - c. Het referentieareaal voor richtlijnsoorten moet behouden blijven of bereikt worden;
 - d. Voldoende kernen geschikt voor fauna;
 - e. Overall dient "standstill" gegarandeerd te worden.
2. Leefgebieden voor richtlijnsoorten:
 - a. In de actuele leefgebieden komen geen doelen van habitats die niet geschikt zijn voor de betreffende soort;
 - b. In de reservatiezones voor roerdomp, porseleinhoen, kwartelkoning, grauwe klauwier worden, in de SBZ waar deze soorten tot doel gesteld zijn, mogen geen doelen voor habitattypes komen die niet geschikt zijn als leefgebied voor die soort;

- c. In reservatiezones voor graslandcomplexen, beschreven in de S-IHD-besluiten, komen geen doelen voor boshabitats;
 - d. In vegetaties van regionaal belang komen geen doelen voor boshabitats.
3. Generieke optimalisatiewensen:
- a. Sterkste schouders, zwaarste lasten: maximaal doelen op terreinen in beheer bij ANB en de terreinbeherende verenigingen, grotere inspanning van andere overheidsdiensten;
 - b. Minimale milieu- en omvormingskosten: maximaal doelen op gebieden die een hoge ecologische potentie hebben (hoge score in het POTNAT-model), minimaal rekening houden met interactieregels van het Ruimte-Model.
 - c. Zo veel mogelijk clusters die voldoende groot zijn voor fauna in deelgebieden met karakteristieke habitattypische soorten
4. Socio-economische optimalisatieparameters:
- a. Maximaal compatibele doelen op plaatsen waar ze de bestaande snippers leefgebieden van rode lijstsoorten versterken;
 - b. minimaal waterafhankelijke doelen in pompkegels van grondwaterwinningen van grootverbruikers en drinkwaterwinningen;
 - c. minimaal gevoelige doelen in de buurt van industrie, havens en luchthavens;
 - d. minimaal doelen binnen de reikwijdte van vermestende en verzurende depositie, afkomstig van economische activiteiten;
 - e. minimaal doelen op gronden met een hoge landbouwkundige waarde;
 - f. minimaal doelen van de reeks 'open habitat' op private gronden;
 - g. maximaal doelen in VEN-gebied.

Het zoekzonemodel (ZMZ) past hiervoor een algoritme toe: elke mogelijke oplossing wordt getoetst aan de hierboven vermelde criteria. De globaal beste oplossing wordt uiteindelijk weerhouden.

In overleg met het kabinet Leefmilieu en de Werkgroep Zoekzones en Leefgebieden worden volgende aanvullende principes gehanteerd:

1. De berekening gebeurde voor de voorlopige zoekzone "versie 2" op basis van de natuurdoelenkaart Overlegplatform 1 (OP1);
2. Actueel habitat (vlekken > 5 ha) wordt verrekend met factor 1; habitat dat er nog niet is met factor 1,5/2/3;
3. De 'voorlopige zoekzones "versie 1" zoals afgebakend door INBO zijn niet bindend voor het berekenen van de modelmatige zoekzones;
4. De zoekzones worden op SBZ-niveau berekend en geplaatst, niet op deelgebied-niveau;
5. Indien het model ten opzichte van de in 2014 verstuurde PAS-brieven nieuwe oranje/rode landbouwbedrijven doet ontstaan wordt via maatwerk een oplossing uitgewerkt. Dit gebeurt door het manueel verplaatsen van zoekzonehokken binnen de beschikbare ruimte.

Indien daarover consensus bestaat in de Vlaamse Stuurgroep, kunnen de modelmatig afgebakende zoekzones aangepast worden voor zover de minimaal te vrijwaren ruimte wordt gerespecteerd, vooraleer ze definitief via het managementplan goedgekeurd worden. Ze kunnen om bijkomende impact op bedrijven te voorkomen, om ecologische redenen (areaal soorten, A- en B- kernen) en juridisch technische redenen : in een aantal besluiten staan specifieke doelen toegewezen aan specifieke deelgebieden.

Met welke versie van de zoekzones wordt momenteel gewerkt (01/07/2017) en wat is het verdere traject?

Inmiddels is het zoekzonemodel (ZMZ) operationeel en werden met behulp van dit model voorlopige zoekzones “versie 0.2” gegenereerd. Sinds eind september 2015 is deze versie beschikbaar op Geopunt. De zoekzones zijn ingebouwd in de Depositiescan en in de IMPACTSCORE NH3 tool.

De zoekzone maakt volgens het wettelijk kader deel uit van de richtkaarten die een onderdeel zijn van de Managementplannen Natura 2000. De zoekzones zullen evolueren bij elke nieuwe versie van het Managementplan Natura 2000 binnen eenzelfde cyclus van zes jaar.

Bij de opmaak van nieuwe zoekzonekaart zal rekening gehouden worden met de wijziging van het Instandhoudingsbesluit (BVR 19/06/2017). Tot deze kaart er is, wordt gewerkt met de voorlopige zoekzones “versie 2”.